

ПРИМЕНА ДИФЕРЕНЦИРАНОГ ОБЛИКА РАДА У НАСТАВИ ГЕОГРАФИЈЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Драгана Милошевић¹, Vero Rossetti^{II}, Иван Стојишић^{III}

Примљено: 10.09.2013. | Прихваћено: 05.11.2013.

РЕЗИМЕ: Основни циљ истраживања је да се утврди колико је неопходна примена диференцираног облика рада у настави географије, на примеру ученика осмог разреда другог образовног циклуса. На основу тога је приказано коришћење овог облика рада у обради новог градива. Основни задатак истраживања је утврђивање колико је диференцирани облик рада погодан за усвајање нових географских наставних садржаја и колико постоји потреба да се ова тематика обради детаљније у циљу побољшања наставе. Други задатак је везан за примену експеримента у два одељења, контролном и експерименталном, на основу чега је утврђено којом се врстом тј. обликом рада могу постићи најбољи резултати у обради географских садржаја у основној школи.

Кључне речи: Географија, настава, облици рада, диференцирани облик рада

УВОД

Ученици истог узраста се разликују по физичким, емоционалним и вољним особинама, а посебно по степену образованости, развијености радних навика и мотивисаности за учење. Савремена настава мора одговарати индивидуалним, а не само узрасним особинама ученика. У савременој настави наставник треба да се бави могућностима сваког ученика и да наставу дистанцира од захтева „просечног ученика“.

Настојање да се настава прилагоди могућностима ученика различитих постигнућа назива се диференцијацијом наставе. Диференцијација наставе подразумева да се ученици међусобно разликују и да се тим разликама треба излазити у

^I ОШ „Светозар Марковић“, Лапово; контакт: drmilosevic@live.com

^{II} ОШ „Вељко Дугошевић“, Београд

^{III} Удружење туризмолога Зрењанина, Житни трг 4, 23000 Зрењанин

сусрет, а изразом индивидуализација наставе прецизира да се ради о диференцијацији која се заснива на уважавању индивидуалних разлика.

Један од могућих начина за превазилажење актуелних проблема у настави географије је диференцијација редовне наставе. Уважавањем разлика код ученика постигла би се већа ученичка активност, сваки ученик би могао да напредује темпом који му највише одговара и који је у складу са његовим аспирацијама, ученици са сметњама у развоју би могли да учествују у редовној настави равноправно са другим ученицима, талентовани ученици не би били запостављани и добијали би више информација о географским појавама, објектима и процесима, а да при томе не изазивају инфериорност код остале ученичке популације у одељењу.

ПОЈМОВНО ОДРЕЂИВАЊЕ ДИФЕРЕНЦИРАНЕ НАСТАВЕ

Традиционална настава не уважава разлике међу ученицима, јер се у њој обрађују исти наставни садржаји идентично за све ученике, захтеви су исти, начин вежбања и понављања као и проверавање знања. Таква настава ученицима који су слабијег постигнућа представља тешкоћу и утиче на њихову даљу инфериорност у настави (Бекер, 2005). Они континуирано постижу слабије резултате, што би било елиминисано као претња у настави која би била њима прилагођена. Настава истих захтева утиче и на темпо напретка бољих ученика. Традиционална или класична настава такође не утиче на унутрашњу мотивацију бољих ученика, јер се они спутавају у даљем напретку задацима просечног типа. Код њих се јавља апатија као и изражена неприлагођеност, јер се у недовољној мери посвећује пажња њиховом критеријуму постигнућа (Ђукић, 1995). С обзиром да већину школске популације чине просечни ученици, класична настава се негативно одражава и на ниво њихових школских постигнућа. Просечни ученици имају различите склоности и афинитете у наставном процесу, али их шематски приступ дистанцира од испољавања креативности и формирања критичких ставова и мишљења. С обзиром да је сваки ученик специфичан, то је неопходно трагати за облицима наставног рада који у најбољој мери могу уважити разлике између ученика, а у односу на различити ниво постигнућа и аспирација (Ђурић, 1997).

Још у доба старих цивилизација је познато да се сваком ученику настава морала прилагодити да би резултати рада били што ефикаснији. Честе педагошке грешке су у лошем појмовном одређивању индивидуализоване наставе. Основни проблем је њено поистовећивање са индивидуалним радом (Ивић, 2002). Индивидуални рад је самостално извршавање одређених задатака од стране свих ученика у одељењу у току једног наставног часа. Индивидуализована настава се темељи на различитим нивоима постигнућа, а да при томе уважава готово све нијансе индивидуалности ученика у социјалној групи – одељењу.

Ученици једног разреда се не могу посматрати као хомогене групе ни са једног аспекта. Када би у нашем образовном систему и било могуће формирати прилично уједначене групе, у смислу одељења, временом би се указали проблеми који би нарушили критеријуме хомогености. Ако би психолошко-педагошке службе и

формирале одељења састављена од појединаца са приближно истим интелектуалним развојем, проблем би се појавио у виду немогућности да сваки ученик у предвиђеној временској јединици препозна, реши проблем и примени га у конкретној ситуацији (Дотран, 1962).

Експериментални фактори и модели истраживања

Ученици експерименталних и контролних група обрађују планиране наставне садржаје географије применом различитих облика рада. Да би добијени резултати били потпуни, упоредиви и ефикасни у образовно-васпитном погледу, било је неопходно упоредити резултате ученика обе групе, потом их анализирати и извести коначне закључке.

У VIII разреду:

- М1 чине ученици контролне групе К4 који су планиране наставне јединице обрадили применом фронталног облика рада уз примену монолошке, дијаложке и илустративно-демонстративне методе.
- М2 чине ученици експерименталне групе Е4 који су планиране наставне јединице обрадили применом диференцираног облика рада уз примену рада на тексту (текстуалне методе) и илустративно-демонстративне методе.

Табела 1. Фактори наставног часа, модел, одељења и број ученика

Разред	Фактори		Модел и број ученика	Одељења и број ученика
	Тип часа и наставна јединица	Облик рада и наставне методе		
VIII	Обрада новог градива: Реке и морски сливови	- фронтални - монолошка, дијаложка и илустративно-демонстративна	M1 29	(K4)VIII ₁ 26
	Обрада новог градива: Реке и морски сливови	- диференцирани - монолошка, дијаложка, илустративно-демонстративна, рад на тексту	M2 28	(E4)VIII ₃ 28
VIII	Обрада новог градива: Језера и термоминералне воде	- фронтални - монолошка, дијаложка и илустративно-демонстративна	M1 29	(K4)VIII ₁ 29
	Обрада новог градива: Језера и термоминералне воде	- диференцирани - монолошка, дијаложка, илустративно-демонстративна, рад на тексту	M2 28	(E4)VIII ₃ 28
VIII	Обрада новог градива: Земљиште – основни типови и значај	- фронтални - монолошка, дијаложка и илустративно-демонстративна	M1 29	(K4)VIII ₁ 29

Разред	Фактори		Модел и број ученика	Одељења и број ученика
	Тип часа и наставна јединица	Облик рада и наставне методе		
VIII	Обрада новог градива: Земљиште – основни типови и значај	- диференцирани - монолошка, дијалoшка, илустрaтивно-демонстрaтивна, рад на тексту	M2 28	(E4)VIII ₃ 28
VIII	Обрада новог градива: Биљни и животињски свет	- фронтални - монолошка, дијалoшка и илустрaтивно-демонстрaтивна	M1 29	(K4)VIII ₁ 29
	Обрада новог градива: Биљни и животињски свет	- диференцирани - монолошка, дијалoшка, илустрaтивно-демонстрaтивна, рад на тексту	M2 28	(E4)VIII ₃ 28
VIII	Обрада новог градива: Становништво, народи и етничке заједнице Републике Србије	- фронтални - монолошка, дијалoшка и илустрaтивно-демонстрaтивна	M1 29	(K4)VIII ₁ 29
	Обрада новог градива: Становништво, народи и етничке заједнице Републике Србије	- диференцирани - монолошка, дијалoшка, илустрaтивно-демонстрaтивна, рад на тексту	M2 28	(E4)VIII ₃ 28
VIII	Обрада новог градива: Структура становништва	- фронтални - монолошка, дијалoшка и илустрaтивно-демонстрaтивна	M1 29	(K4)VIII ₁ 29
	Обрада новог градива: Структура становништва	- диференцирани - монолошка, дијалoшка, илустрaтивно-демонстрaтивна, рад на тексту	M2 28	(E4)VIII ₃ 28
VIII	Обрада новог градива: Миграције становништва	- фронтални - монолошка, дијалoшка и илустрaтивно-демонстрaтивна	M1 29	(K4)VIII ₁ 29
	Обрада новог градива: Миграције становништва	- диференцирани - монолошка, дијалoшка, илустрaтивно-демонстрaтивна, рад на тексту	M2 28	(E4)VIII ₃ 28
VIII	Обрада новог градива: Срби ван граница наше земље	- фронтални - монолошка, дијалoшка и илустрaтивно-демонстрaтивна	M1 29	(K4)VIII ₁ 29
	Обрада новог градива: Срби ван граница наше земље	- диференцирани - монолошка, дијалoшка, илустрaтивно-демонстрaтивна, рад на тексту	M2 28	(E4)VIII ₃ 28

Да би се утврдило који облик рада даје боље резултате приликом обраде нових наставних садржаја из географије, у VIII разреду је спроведен експеримент у виду технике паралелних група. Након избора одељења контролне и експерименталне групе обрађено је осам наставних јединица. Да би резултати истраживања били што вернији обрађивани су природно-географски и друштвено-географски наставни садржаји.

У оба одељења обрађене су исте наставне јединице: *Реке и морски сливови, Језера и термоминералне воде, Земљиште – основни типови и значај, Биљни и животињски свет, Сивановништво, народи и етничке заједнице Републике Србије, Структура сивановништва, Миграције сивановништва и Срби ван граница наше земље.*

Контролна група

Код контролне групе К4 све наставне јединице су обрађене применом фронталног облика рада уз примену монолошке, дијалогске и илустративно-демонстративне методе. Од наставних средстава коришћени су ученички атласи и физичкогеографска карта Републике Србије.

Предметни наставник је структуру наставних часова планирао према класичном моделу, кроз јасно дефинисану временску артикулацију уводног, главног и завршног дела часа.

Фронталним обликом рада наставник се дистанцира од непредвиђених ситуација, као што је удаљавање од наставних садржаја предвиђених за обраду на конкретном часу. Обраћање наставника, излагање градива ученицима, као и постављање питања упућено је свима без обзира на степен постигнућа и ниво разумевања појаве (Ромелић, 2004).

У уводном делу часа доминантна је монолошка метода и сценарио се одвија у строго контролисаним условима од стране наставника. У дотичном случају употреба монолошке методе је оправдана са временског аспекта, јер уводни део часа углавном траје од 5 до 7 минута, те је рационалисање временом неопходно.

Истицањем циља часа ученици се уводе у главни део часа и приступа се усвајању нових наставних садржаја са доминантном дијалогском и илустративно-демонстративном методом. Предметни наставник користи монолошку методу код објашњавања географских појава, објеката и појмова са којима се ученици нису сусретали у току ранијег савладавања градива.

Завршни део часа обухватао је проверу усвојеног знања сваког ученика. Питања су садржавала карактеристичне појмове, појаве и објекте са којима су се ученици сусретали током обраде садржаја наставних јединица.

Експериментална група

Код експерименталне групе Е4 све наставне јединице су обрађене применом диференцираног облика рада уз примену монолошке, текстуалне, дијалогске и илустративно-демонстративне методе. Од наставних средстава коришћени су: учбеници, радни листови (налози), радне свеске, ученички атласи, физичкогео-

графска карта и тематске карте Републике Србије, као и остала препоручена литература.

Монолошка метода је коришћена на првом часу, у уводном делу да би ученици схватили шта се од њих очекује, на који начин се попуњавају радни налози, како се користе допунским изворима информација, тј. додатном литературом.

У наредној фази наставних часова ученици су попуњавали радне налоге. Радни налози су диференцирани према степену постигнућа ученика са четири нивоа тежине. Први степен диференцијације за оцену довољан (2) садржи најосновније информације о садржају наставне јединице, а додатни задаци се односе на једноставније видове коришћења географске карте нпр. одређивање положаја дотичног објекта. Други степен диференцијације одговара постигнућу ученика са оценом добар (3). На овом степену се очекује да ученик уз помоћ и инструкције наставника одговори на сложеније задатке, као што је тумачење графикана, пирамида старости. Трећи степен диференцијације одговара оцени постигнућа врло добар (4). На овом степену очекује се висок ниво самосталности ученика, већа могућност за продуктивнији рад, а радни налози се решавају уз сасвим мале сугестије од стране наставника. Четврти степен диференцијације одговара оцени постигнућа одличан (5). На највишем степену од ученика се очекује највећи ниво самосталности у раду, успешно извршавање свих постављених задатака, проналажење информација из других извора литературе, перманентно читање географске карте и дидактичке апаратуре...

Текстуална метода у конкретном истраживању има два појавна облика: рад на тексту и попуњавање радних налога. Рад на тексту представља коришћење препоручене литературе: уџбеника из географије за 8 разред основне школе, радне свеске и осталих препоручених и припремљених извора података.

Примена илустративно-демонстративне методе је присутна у свим фазама наставног часа. У зависности од степена тежине радних налога и нивоа постигнућа ученици добијају задатке који се односе на тумачење географских садржаја помоћу различитих изражајних средстава: фотографија, графикана, тематских карата...

РЕЗУЛТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТА

У циљу утврђивања који облик рада даје најбоље резултате приликом усвајања нових садржаја из географије, извршен је експеримент у виду технике паралелних група (контролне и експерименталне групе), где су исте наставне јединице обрађиване различитим обликом рада и са готово истим наставним методама (Лаловић, 2009).

Тестирање у осмом разреду

Ради утврђивања који облик рада даје боље резултате приликом обраде наставних садржаја из географије у осмом разреду, обрађено је осам наставних јединица: *Реке и морски сливови, Језера и њихови минерални ресурси, Земљиште – основни типови и значај, Биљни и животињски свет, Сивановиштво, народи и етничке*

заједнице Републике Србије, Структура становништва, Миграције становништва и Срби ван граница наше земље.

У контролном одељењу наставне јединице су обрађиване применом фронталног облика рада са монолошком, дијалошком и илустративно-демонстративном методом. У експерименталном одељењу наведене наставне јединице су обрађиване применом диференцираног облика рада са монолошком, дијалошком, илустративно-демонстративном и методом рада на тексту.

Контролна група К4

Наставна јединица – *Реке и морски сливови*. Од максимално могућих 522 бода број постигнутих бодова износи 306 што је 59,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 11. Израчуната вредност стандардне девијације износи 3,59. Минимална вредност девијације је 0 а максимална -7.

За сваку наставну јединицу, на основу постојећих вредности урађена је дистрибуција ученика К4 одељења према интервалу бодова и оценама и израчуната је средња оцена одељења.

Табела 2. Дистрибуција ученика К4 групе према интервалу бодова и оценама

Назив наставне јединице	Број ученика по интервалу бодова/оценама				
	≤6 1	7-9 2	10-12 3	13-15 4	16-18 5
Реке и морски сливови	3	7	10	5	4
Језера и термоминералне воде	3	8	9	5	4
Земљиште – основни типови и значај	3	7	10	4	4
Биљни и животињски свет	3	8	9	4	4
Становништво, народи и етничке заједнице Републике Србије	3	8	8	3	4
Структура становништва	2	8	9	5	3
Миграције становништва	2	8	8	6	4
Срби ван граница наше земље	2	8	8	7	4

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Реке и морски сливови*. То потврђују и подаци исказани у процентима: добрих 34,48%, врло добрих 26,92%, довољних 24,14%, одличних 13,79%, а најмањи проценат недовољних 10,34%. Просечна оцена К4 групе у обради наведене наставне јединице је добар 3,24.

Наставна јединица – *Језера и термоминералне воде*. Од максимално могућих 522 бода број постигнутих бодова износи 305 што је 58,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 11. Израчуната вредност стандардне девијације износи 3,62. Минимална вредност девијације је 0 а максимална -7.

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Језера и термоминерални извори*. То потврђују и подаци исказани

у процентима: добрих 31,03%, довољних 27,59%, врло добрих 17,24%, одличних 13,79%, а најмањи проценат недовољних 10,34%. Просечна оцена К4 групе у обради наведене наставне јединице је добар 2,96.

Наставна јединица – *Земљиштице – основни штипови и значај*. Од максимално могућих 522 бода број постигнутих бодова износи 299 што је 57,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 10. Израчуната вредност стандардне девијације износи 3,82. Минимална вредност девијације је 0 а максимална 7.

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Земљиштице – основни штипови и значај*. То потврђују и подаци исказани у процентима: добрих 23,07%, довољних 24,14%, врло добрих 13,79%, одличних 13,79%, а најмањи проценат недовољних 13,79%. Просечна оцена К4 групе у обради наведене наставне јединице је добар 2,96.

Наставна јединица – *Биљни и животињски свет*. Од максимално могућих 504 бода (један ученик је одсутан) број постигнутих бодова износи 289 што је 57,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 10. Израчуната вредност стандардне девијације износи 3,82. Минимална вредност девијације је 0 а максимална 7.

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Биљни и животињски свет*. То потврђују и подаци исказани у процентима: добрих 32,14%, довољних 28,57%, врло добрих 14,29%, одличних 14,29%, а најмањи проценат недовољних 10,71%. Просечна оцена К4 групе у обради наведене наставне јединице је добар 2,92.

Наставна јединица – *Стиановништиво, народи и етничке заједнице у Републици Србији*. Од максимално могућих 486 бодова (двоје ученика је одсутно) број постигнутих бодова износи 273 што је 56,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 10. Израчуната вредност стандардне девијације износи 3,76. Минимална вредност девијације је 0 а максимална 7.

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Стиановништиво, народи и етничке заједнице у Републици Србији*. То потврђују и подаци исказани у процентима: добрих 29,63%, довољних 29,63%, одличних 14,81%, а најмањи проценат врло добрих 11,11% и недовољних 11,11%. Просечна оцена К4 групе у обради наведене наставне јединице је добар 2,77.

Наставна јединица – *Структура стиановништива*. Од максимално могућих 486 бодова (двоје ученика је одсутно) број постигнутих бодова износи 286 што је 59,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 11. Израчуната вредност стандардне девијације износи 3,33. Минимална вредност девијације је 0 а максимална -6 и +6.

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Структура стиановништива*. То потврђују и подаци исказани у процентима: 33,33%, довољних 29,63%, врло добрих 18,52%, одличних 11,11%, а најмањи проценат недовољних 7,41%. Просечна оцена К4 групе у обради наведене наставне јединице је добар 2,86.

Наставна јединица – *Миграције стиановништива*. Од максимално могућих 504 бода (један ученик је одсутан) број постигнутих бодова износи 304 што је 60,00%

од максималног броја. Средња вредност одељења износи 11. Израчуната вредност стандардне девијације износи 3,45. Минимална вредност девијације је 0 а максимална -7.

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Миграције сџановништџва*. То потврђују и подаци исказани у процентима: добрих 28,59%, довољних 28,59%, врло добрих 21,43%, одличних 14,29%, а најмањи проценат недовољних 7,14%. Просечна оцена К4 групе у обради наведене наставне јединице је добар 3,07.

Наставна јединица – *Срби ван граница наше земље*. Од максимално могућих 522 бода број постигнутих бодова износи 317 што је 61,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 11. Израчуната вредност стандардне девијације износи 3,53. Минимална вредност девијације је 0 а максимална -7.

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Срби ван граница наше земље*. То потврђују и подаци исказани у процентима: добрих 27,59%, довољних 27,59%, врло добрих 24,14%, одличних 13,79%, а најмањи проценат недовољних 6,89%. Просечна оцена К4 групе у обради наведене наставне јединице је добар 3,10.

Експериментална група Е4

Наставна јединица - *Реке и морски сливови*. Од максимално могућих 504 бода број постигнутих бодова износи 338 што је 67,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 12. Израчуната вредност стандардне девијације износи 2,95. Минимална вредност девијације је -1 и +1, а максимална -5 и +5.

За сваку наставну јединицу, на основу постојећих вредности урађена је дистрибуција ученика Е4 према интервалу бодова и оценама и израчуната је средња оцена одељења.

Табела 3. Дистрибуција ученика Е4 групе према интервалу бодова и оценама

Назив наставне јединице	Број ученика по интервалу бодова/оценама				
	≤6 1	7-9 2	10-12 3	13-15 4	16-18 5
Реке и морски сливови	0	5	10	8	5
Језера и термоминералне воде	0	5	9	9	5
Земљиште – основни типови и значај	0	4	9	8	6
Биљни и животињски свет	0	5	9	8	4
Становништво, народи и етничке заједнице Р Србије	0	5	9	9	5
Структура становништва	0	4	10	9	5
Миграције становништва	0	4	9	10	5
Срби ван граница наше земље	0	3	9	10	5

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Реке и морски сливови*. То потврђују и подаци исказани у процентима: добрих 35,71%, врло добрих 28,57%, довољних 17,88%, а проценат одличних 17,85%. Недовољних оцена нема. Просечна оцена Е4 групе у обради наведене наставне јединице је добар 3,46.

Наставна јединица – *Језера и њихови минерални водови*. Од максимално могућих 486 (један ученик је одсутан) бодова број постигнутих бодова износи 323 што је 66,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 12. Израчуната вредност стандардне девијације износи 2,92. Минимална вредност девијације је -1 и +1, а максимална -5 и +5.

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Језера и њихови минерални водови*. То потврђују и подаци исказани у процентима: добрих 33,33%, врло добрих 33,33%, довољних 18,52%, а проценат одличних 18,52%. Недовољних оцена нема. Просечна оцена Е4 групе у обради наведене наставне јединице је добар 3,44.

Наставна јединица – *Земљиште – основни типови и значај*. Од максимално могућих 486 (један ученик је одсутан) бодова број постигнутих бодова износи 334 што је 69,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 12. Израчуната вредност стандардне девијације износи 3,02. Минимална вредност девијације је -1 и +1, а максимална -5 и +5.

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Земљиште – основни типови и значај*. То потврђују и подаци исказани у процентима: добрих 33,33%, врло добрих 29,63%, одличних 21,43%, а проценат довољних 14,81%. Недовољних оцена нема. Просечна оцена Е4 групе у обради наведене наставне јединице је врло добар 3,59.

Наставна јединица – *Билни и животињски свет*. Од максимално могућих 468 (двоје ученика је одсутно) бодова број постигнутих бодова износи 309 што је 66,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 12. Израчуната вредност стандардне девијације износи 2,99. Минимална вредност девијације је -1 и +1, а максимална -5 и +5.

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Билни и животињски свет*. То потврђују и подаци исказани у процентима: добрих 34,62%, врло добрих 30,77%, довољних 19,23%, а проценат одличних 15,38%. Недовољних оцена нема. Просечна оцена Е4 групе у обради наведене наставне јединице је добар 3,42.

Наставна јединица – *Српски језик, народи и етничке заједнице Републике Србије*. Од максимално могућих 504 бода број постигнутих бодова износи 340 што је 67,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 12. Израчуната вредност стандардне девијације износи 3,75. Минимална вредност девијације је -1 и +1, а максимална -5 и +5.

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Српски језик, народи и етничке заједнице Републике Србије*. То потврђују и подаци исказани у процентима: добрих 33,33%, врло добрих 33,33%,

довољних 18,52%, а проценат одличних 18,52%. Недовољних оцена нема. Просечна оцена Е4 групе у обради наведене наставне јединице је врло добар 3,50.

Наставна јединица – *Сйрукйура сйановнишйва*. Од максимално могућих 504 бода број постигнутих бодова износи 343 што је 68,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 12. Израчуната вредност стандардне девијације износи 3,68. Минимална вредност девијације је -1 и +1, а максимална -5 и +5.

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Сйрукйура сйановнишйва*. То потврђују и подаци исказани у процентима: добрих 35,71%, врло добрих 32,14%, одличних 17,86%, а проценат довољних 14,29%. Недовољних оцена нема. Просечна оцена Е4 групе у обради наведене наставне јединице је врло добар 3,54.

Наставна јединица – *Миџрације сйановнишйва*. Од максимално могућих 504 бода број постигнутих бодова износи 347 што је 69,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 12. Израчуната вредност стандардне девијације износи 3,71. Минимална вредност девијације је -1 и +1, а максимална -5 и +5.

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Миџрације сйановнишйва*. То потврђују и подаци исказани у процентима: врло добрих 32,14%, добрих 35,71%, одличних 17,86%, а проценат довољних 14,29%. Недовољних оцена нема. Просечна оцена Е4 групе у обради наведене наставне јединице је врло добар 3,57.

Наставна јединица – *Срџи ван їраница наше земље*. Од максимално могућих 486 бодова (један ученик је одсутан) број постигнутих бодова износи 339 што је 70,00% од максималног броја. Средња вредност одељења износи 13. Израчуната вредност стандардне девијације износи 2,79. Минимална вредност девијације је 0, а максимална -6.

На основу дате дистрибуције највећи део ученика је просечно савладао наставну јединицу *Срџи ван їраница наше земље*. То потврђују и подаци исказани у процентима: врло добрих 37,04%, добрих 33,33%, одличних 18,52%, а проценат довољних 11,11%. Недовољних оцена нема. Просечна оцена Е4 групе у обради наведене наставне јединице је врло добар 3,63.

Корелација између контролне К4 и експерименталне групе Е4

Упоређивањем резултата контролне групе К4, у којој су наставне јединице обрађиване фронталним обликом рада, и експерименталне групе Е4, у којој су наставне јединице обрађиване применом диференцираног облика рада, уочава се да је већи број постигнутих бодова, тј. већи проценат успешности Е4 групе.

Корелација бодова и просечних оцена, по наставним јединицама дата је у табели 4.

Ученици осмог разреда су показали боље резултате приликом обраде демографских садржаја у односу на природно-географске. Разлог је можда субјективне природе, јер се код ученичке популације често јавља и мали отпор приликом увођења иновација, односно нових облика и метода рада.

Табела 4. Корелација бодова и просечних оцена код контролне К4 и експерименталне Е4 групе

Група-одељење	Назив наставне јединице	% постигнутих бодова	Просечна оцена
К4-VIII1	Реке и морски сливови	59,00%	3,24
Е4-VIII3		67,00%	3,46
К4-VIII1	Језера и термоминералне воде	58,00%	2,96
Е4-VIII3		66,00%	3,44
К4-VIII1	Земљиште – основни типови и значај	57,00%	2,96
Е4-VIII3		69,00%	3,59
К4-VIII1	Биљни и животињски свет	57,00%	2,92
Е4-VIII3		66,00%	3,42
К4-VIII1	Становништво, народи и етничке заједнице Републике Србије	56,00%	2,77
Е4-VIII3		67,00%	3,50
К4-VIII1	Структура становништва	59,00%	2,86
Е4-VIII3		68,00%	3,54
К4-VIII1	Миграције становништва	60,00%	3,07
Е4-VIII3		69,00%	3,57
К4-VIII1	Срби ван граница наше земље	61,00%	3,10
Е4-VIII3		70,00%	3,63

ЗАКЉУЧАК

Један од основних задатака наставе географије је да стечена знања ученици усвоје трајно, да их примењују у новим наставним и животним ситуацијама, али и да се минимизира процес заборављања.

Применом класичних облика рада занемарују се присутне разлике између ученика, што доводи до смањења продуктивности и мотивације за радом и учењем. Диференцираним обликом рада се не могу отклонити сви недостаци у настави географије, она даје је могућност за превазилажење слабости класичних облика и метода наставе. Сагледавање способности и афинитета сваког ученика понаособ је срж диференциране наставе. Применом диференцираног облика рада отклањају се слабости присутне у настави, а које су се углавном огледале у позицији ученика у процесу стицања знања. Диференцијацијом ученик престаје да буде „објекат“ у настави.

У новој ситуацији где наставу прати у складу са својим могућностима, а унапред свестан чињенице да може да напредује, ученик самостално испуњава задатке и користи различите изворе знања. Применом диференцираног облика рада отклања се и субјективност наставника, што у додатној мери повећава мотивацију код ученика.

ка. Предност диференцираног облика рада се огледа и у неисцрпним могућностима његове примене у настави географије. Ученици постижу боље резултате у настави без обзира да ли су у питању математичко-географски, физичкогеографски, друштвено-економски или регионалногеографски наставни садржаји.

Применом диференцираног облика рада код ученика се постиже већа мотивација и веће задовољство у раду. Ученик у сваком сегменту обраде наставне јединице зна шта се од њега очекује, добија концизну повратну информацију, питања и задаци су прилагођени његовим узрасним, интелектуалним и индивидуалним карактеристикама.

На основу приказаних резултата (табела 4) може се уочити разлика у нивоу постигнућа ученика исказана у процентима постигнутих бодова и просечним оценама између одељења контролне и експерименталне групе. С обзиром да су групе према школском постигнућу у претходној школској години биле готово уједначене, примећује се да се бољи резултати постижу применом диференцираног облика рада у односу на фронтални.

Регестом на крају школске године, потврђено је да ученици експерименталних група дуже памте наставно градиво, боље примењују научено и лакше се сналазе са додатним изворима информација у односу на ученике контролних група.

ЛИТЕРАТУРА

- Баковљев, М. (1998): Дидактика, Научна књига, Београд
- Бекер, М. (2005): Мотивација за учење, Педагошко друштво Србије, Београд
- Давидовић, Р. (2000): Регионална географија (Европа, афрички Медитеран и туристичке метрополе), Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад
- Дотран, Р. (1962): Индивидуализована настава, Веселин Маслеша, Сарајево
- Ђорђевић, Ј. (1981): Савремена настава, Научна књига, Београд
- Ђукић, М. (1995): Дидактички чиниоци индивидуализоване наставе, Филозофски факултет, Нови Сад
- Ђурић, Ђ. (1997): Психологија и образовање, Универзитет у Новом Саду, Учитељски факултет у Сомбору, Сомбор
- Ивић, И. (2002): Активно учење, Институт за психологију, Београд.
- Лаловић, З. (2009): Методе учења и наставе у школи, Завод за школство, Подгорица
- Мајл, А. (1968): Креативност у настави, Свјетлост, Сарајево
- Милошевић, Д.: Диференцирани облик рада у настави географије у основној школи, магистарска теза, рукопис, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Природно-математички факултет, Универзитет у Новом Саду (2010)
- Ромелић, Ј. (2004): Методика наставе географије, Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад